

Він був пристрасним колекціонером, зібрав надзвичайно цікаву й цінну колекцію мистецьких артефактів. Зокрема, в ній є давньоруські предмети, знайдені на Підгородді в Крилосі, полотна І. Труша, Я. Пстрака, О. Заливахи, В. Патики, М. Глуценка та інших відомих майстрів. Фіголю вдалось зібрати унікальну збірку народного одягу та вишивки, гуцульської кераміки, різьбярства. Заслужений художник України, доктор мистецтвознавства, професор М. Фіголь відійшов у за-світ 25 травня 1999 року. Та залишилися його учні, які продовжують розвивати мистецтво краю, виховують нові покоління митців, залишилися його статті й книжки, зрештою — його галерея. Сьогодні ще вагомим виглядає внесок М. Фіголя в розвиток культурно-мистецького життя Прикарпаття, зокрема у забезпечення високопрофесійними кадрами навчальних закладів мистецького профілю. Михайло Фіголь започаткував багато справ у різних ділянках художньої творчості. Активно розвивається Інститут мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, у створенні якого він брав активну участь. Сьогодні можна ствердно вказати, що на початку 1990-х рр. в Івано-Франківську була сформована школа художньої педагогіки, у формуванні й становленні якої велика заслуга належить професору М. Фіголю. Самобутня творчість його як живописця, наукова і громадська діяльність були спрямовані на утвердження національного мистецтва. Прикарпатці, відзначаючи 1115-річчя Давнього Галича, з вдячністю згадували цього визначного подвижника, інтелектуала й надзвичайно цікаву людину.

1. Коваль І., Совтус Ю. Михайло Фіголь (Спроба наукового та мистецького портрета). — Галич, 2004. — 124 с.

2. Хом'як Л. Образи сучасників у портретній творчості Михайла Фіголя // Матеріали наук. практик. конференції «Михайло Фіголь: життя і творчість». — Ів.-Франківськ, 2007. — С. 88–96.

3. Антонович Є. А., Свид С. П., Шпільчак В. А. Програми для шкіл (класів) з поглибленим теоретичним і практичним вивченням образотворчого мистецтва. — К.: Рад. шк., 1990. — 87 с.

4. Збірник програм з дисциплін образотворчого циклу. — К., 1992. — 108 с.

Іван НЕБЕСНИК,

*ректор Закарпатського художнього інституту,
професор*

ШІМОН ГОЛЛОШІ ТА ЗАКАРПАТСЬКА ХУДОЖНЯ ШКОЛА

13 вересня 2013 р. у Тячеві було проведено Міжнародну наукову конференцію, присвячену 95-м роковинам від дня смерті Шімона Голлоші (1857–1918) — видатного угорського художника і графіка, керівника Мюнхенської школи живопису, який, починаючи з 1904 р., щорічно провадив виїзні пленери у Тячеві, а 1915 р. остаточно оселився у ньому, жив і працював там до останніх днів свого життя. У рамках конференції у залі районного будинку культури було відкрито картинну галерею, котра відтепер носитиме ім'я видатного митця. Серед її експонатів — репродукції семи робіт Шімона Голлоші тячівського періоду його творчості, які зберігаються в Національній галереї Угорщини, автентичні історичні документи, що стосуються життя та діяльності митця, а також твори з картинної галереї смт Ясіня Рахівського району, написані під час IX Міжнародного пленеру з живопису на честь Шімона Голлоші. На конференції з доповідями про особливості творчості художника виступили: професор, ректор Закарпатського художнього інституту

Іван Небесник, мистецтвознавець Національної галереї Угорщини Юдіта Борош, викладач ЗХІ Ігор Луценко, колишній тячівець, котрий нині мешкає в Угорщині, Тібор Силлеші, автор книги «Шімон Голлоші на Мараморощині» («Holloşy Simon Maramorosban»), присвяченої життю та творчості майстра, та інші діячі культури.

Видатного угорського художника-педагога Шімона Голлоші закарпатці мають причини шанувати і вважати своїм. Основним аргументом щодо цього є не тільки географія проживання маестро. Як зазначав один із засновників закарпатської художньої школи Йосип Бокшай, «...у кінці ХІХ на початку ХХ ст. у мистецтві багатьох країн відбувався процес творення і зміцнення своїх національних художніх шкіл, що протиставляли себе салонному офіційному мистецтву. Приклад Надьбанської школи, що довкола себе об'єднала зацікавлених у розвитку на своїй батьківщині справді національного мистецтва з істинно народною традицією художників-реалістів, був перед нашими очима» [1, с. 5].

У другій половині ХІХ ст. поодинокі закарпатці змогли поїхати до Будапешта, Відня або Мюнхена, щоб отримали вищу художню освіту, до якої не було доступу вдома на Підкарпатті. Цим шляхом пішли Мігай Мункачі, Ігнат Рошкович, Шімон Голлоші.

Розвиток образотворчого мистецтва у Європі привів до появи у Франції «барбизонців» та імпресіоністів, які працювали не тільки в майстернях, а й на повітрі, на природі. Шімон Голлоші, працюючи зі своїми учнями в Мюнхені над точним відтворенням зображуваної природи, провадив аналіз конструкції форм предметів, а після цього вибирав прийоми зображення цих предметів. Перед виконанням рисунка учні Ш. Голлоші здійснювали в уяві побудову форми предмета, а вже потім на площині надавали йому зорової подібності. Під час занять Ш. Голлоші дуже рідко власноручно виправляв роботи учнів, здебільшого він робив пояснення або виконував на полях учнівських рисунків схеми побудови.

За цими новими знаннями в галузі рисунка і живопису до Мюнхена їхали випускники академій і інститутів, щоб удосконалити свої знання. Одні хотіли вчитися у приватній школі Шімона Голлоші, інші — у Антона Ашбе. Поряд із художниками Угорщини у Мюнхен до Ш. Голлоші приїжджали М. Добужинський, В. Кандінський та наш закарпатський земляк Ігор Грабар, який художню освіту здобув у Санкт-Петербурзькій академії мистецтв. І. Грабар був вражений методом Шімона Голлоші під назвою «принцип кулі» при зображенні людської голови.

Приїзд у 1896 р. Ш. Голлоші із Мюнхена у Нодь Баню і заснування літньої художньої школи на природі, здається, відкривали перед закарпатцями можливість долучитися до нових напрямків в образотворчому мистецтві. Тим більше, що Ш. Голлоші з 1904 р. почав приїжджати у Тячів. Проте необхідного мистецького середовища на Закарпатті ще не було. Ігнат Рошкович працював переважно в Угорщині, Ференц Гевердле (1841–1910) учителював в Ужгородській гімназії. Напевно, найвідомішим художником на Підкарпатті якийсь час був Дюло Віраг (1880–1945). Як згадує мистецтвознавець Григорій Островський, освіту Д. Віраг отримав у Мюнхенській академії мистецтв нібито в класах Ш. Голлоші та Л. Льофтце [4, с. 32]. У зв'язку із важким характером та посадою єпархіального художника Д. Віраг не відіграв значної ролі у формуванні художньої школи на Закарпатті [2, с. 347]. Цікаво, що колега Ш. Голлоші Карой Ференці (1862–1917), який після діяльності в Нодьбанській школі був співзасновником Кечкеметської колонії, став взірцем творчості для одного із засновників художньої школи Закарпаття Адальберта Ерделі. Під час навчання на третьому курсі Королівського художнього інституту у Будапешті студент Бейла був запрошений для творчої роботи у Кечкеметську художню колонію. Ідучи 1929 р. поїздом у Париж, Бейла Ерделі розмірковував: «Я ставлю Кароя Ференці вище французьких імпресіоністів. Чоук, Сіней... могли б зайняти місця

на цих висотах...» [2, с. 322]. Не викликає сумніву, що любов закарпатських художників до творчої діяльності на пленерах у літніх художніх школах бере свій початок з прикладів, започаткованих Надьбанською та Кечкеметською колоніями.

У період входження Закарпаття до складу Угорщини під час Другої світової війни закарпатці організували пленер, який став історичним та визначив подальшу долю учня А. Ерделі — Андрія Коцки. З Будапешта приїхав ректор художнього Інституту (де вчився Ерделі та Бокшай) Агоштон Бенкгардт, викладачі Лайош Сентівані, Імре Петер, Ласло Ціркелблак, Одон Надь, Владімір Сабо. Пленер проходив на В. Березнянщині у селах Волосянка та Ужок протягом липня—серпня 1939 р. [5]. 30 серпня 1939 р. на засіданні Спілки в Ужгороді художники позитивно оцінили роботу пленеру і запланували взяти участь у 5-й Всеугорській виставці в Кошіце, а Андрія Коцку було рекомендовано на навчання в Італію в Академію св. Луки.

Угорські художники та мистецтвознавці з часом визнали, що на Підкарпатті існує особлива художня школа. На їхню думку, її основи мають такі складові частини: академічна підготовка з рисунка і живопису, поважне ставлення до народного мистецтва і традицій та відкритість до нових надбань європейського мистецтва. Особливо позитивно відгуки про закарпатську художню школу висловлював мистецтвознавець Ернест Каллай [3, с. 37].

Після 1945 р. колектив закарпатських художників на чолі з Адальбертом Ерделі був визнаний як явище закарпатської художньої школи. Радянські мистецтвознавці визнавали важливими елементами, що формували цю школу, академічний вишкіл, народне мистецтво, роботу на пленерах на тлі чудової закарпатської природи, відкритість до новітніх європейських напрямів у образотворчому мистецтві. Саме таких принципів дотримувався визначний угорський художник-педагог Шімон Голлоші, який діяв на території Закарпаття на початку ХХ ст., хоч і не мав тут прямих учнів і послідовників. Сучасні художники Закарпаття з повагою ставляться до досвіду і методів Шімона Голлоші і беруть пам'ять про нього як всесвітньо відомого земляка.

1. Бокшай Й. Й. Изобразительное искусство Закарпатья. — Москва: Советский художник, 1973. — 145 с.

2. Ерделі Адальберт. ІМЕН. Літературні твори. Щоденники. Думки. — Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2012. — 436 с.

3. Каллай Эрнест. Искусство и художники Карпатского края // Ужгород: Огоньки — 1940. — Декабрь. — С. 35–39.

4. Островський Григорій. Образотворче мистецтво Закарпаття. — К.: Мистецтво, 1974. — 198 с.

5. Протоколи, записані на загальних та звітно-виборчих зборах Підкарпатського об'єднання художників. 1939–1940 рр.